

Ljerka
Dulibić

Povodom izložbe Giovannija Bellinija

Od svojih začetaka u aristokratskim galerijama 16., 17. i 18. stoljeća, preko artikuliranih početaka u 19. i velikoga zamaha u 20. stoljeću, sve do posve recentnih najava predstojećih transformacija u kontekstu najnovije globalne krize, koncept "izložbe starih majstora" razvio se u složen fenomen. Osim što odražava specifične aspekte određenih društveno-političkih okolnosti u kojima egzistira, to je medij kroz koji se razvoj struke i znanstvene discipline povijesti umjetnosti ne samo jasno reflektira već i povratno stimulira. U različitim fazama osmišljavanja, organiziranja i postavljanja umjetničkih izložbi neizostavno su prisutne i kontroverze koje proizlaze iz kompromisnih rješenja kojima se premošćuju brojna ograničenja u samoj prirodi medija. Njihovo je generiranje uvjetovano međusobnom interakcijom različitih čimbenika u pripremi izložbe: autora, organizatora, pokrovitelja, sponzora, publike, posuđivača... Iako okupljeni u zajedničkome projektu, svi ti čimbenici zadržavaju vlastite pozicije i interese, nerijetko u međusobnome srazu. Uloga posuđivača u obrani "najboljih interesa" umjetničkih djela iz svoga vlasništva u tom je smislu osobito složena i osjetljiva.

Strossmayerova galerija starih majstora Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u posljednje je vrijeme sudjelovala kao posuđivač u nizu velikih izložbenih projekata, u zemlji i inozemstvu. U osnovi dobronamjeran načelni stav prema posudbama proizlazi iz prirode institucije i zbirke. Posve je razumljivo da je ova galerija, sa svojom

raznorodnom zbirkom sačinjenom od dislociranih fragmentiranih dijelova umjetničkoga naslijeđa koje ne proizlazi iz domaće tradicije, prepoznala velike međunarodne izložbe kao iznimno dragocjenu priliku približavanja umjetničkih djela iz svoga fundusa njihovu primarnom kontekstu.¹ Pritom valja istaknuti kako su - bez obzira na razumljivost i opravdanost takva stava - u pozitivnom rješavanju zahtjeva za posudbama u inozemstvo od presudne važnosti uvijek bile garancije poštivanja vrlo strogih pravila struke koja se odnose na transport, osiguranje, uvjete izlaganja i dr.

Novi korak u sudjelovanju Strossmayerove galerije kao posuđivača u velikim izložbenim projektima učinjen je povodom izložbe *Giovanni Bellini* (Rim, Scuderie del Quirinale, 30. rujna 2008. - 11. siječnja 2009.) na kojoj su izložene Bellinijeve slike iz Strossmayerove galerije - *Sveti Augustin* i *Sveti Benedikt*. Slike je u Veneciji za biskupa Strossmayera kupio Ivan Simonetti, s atribucijom Cimi da Coneglianu. Atribucija Giovanniju Belliniju postavljena je 30-ih godina 20. stoljeća. Određene atributivne dvojbe o udjelu radionice konačno su razriješene, između ostaloga, upravo i uvrštavanjem slike, kao nesumnjiva Bellinijeva djela, na ovu izložbu.

¹ Usp. SANJA CVETNIĆ, Izložba minijature u Ferrari, *Vijesti muzealaca i konzervatora*, 1/2 (1998.), 24-27; LJERKA DULIBIĆ, Slike iz Strossmayerove galerije na izložbi u Italiji, *Informatica Museologica*, 33/1-2 (2002.), 129-130; IVA PASINI, Strossmayerov misal na izložbi u Bologni, *Kvartal*, 2 (2006.), 8-11.

↑ Giovanni Bellini, *Sveti Augustin i Sveti Benedikt*, oko 1485., snimio: Mario Braun, 2008.

Zahvaljujući dobro iskorištenu spletu povoljnih okolnosti slike su prije izložbe mogle biti upućene na restauratorski zahvat.² Vrlo zahtjevni restauratorski radovi na iznimno

² Zahvaljujem Carolyn C. Wilson i Ani Munk na rano dobivenim informacijama o pripremi izložbe i namjerama autora da u nju uključe i slike iz Strossmayerove galerije, čime su omogućeni realni vremenski uvjeti za planiranje restauratorskog zahvata. Također zahvaljujem Višnji Bralić koja je spremno prihvatila prva nastojanja oko planiranja restauriranja.

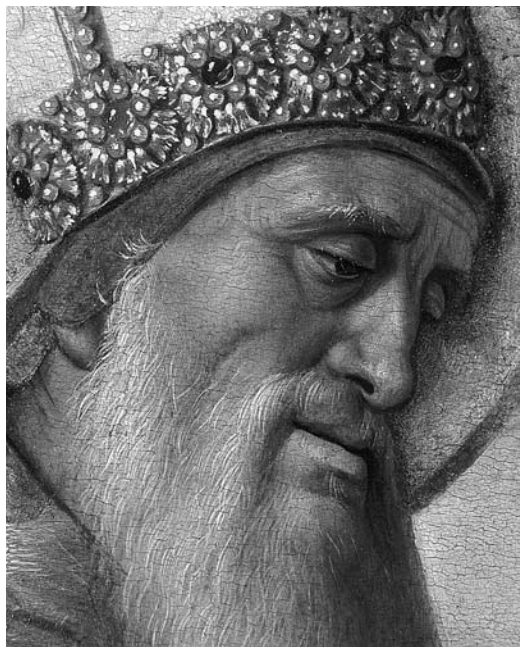
visokoj profesionalnoj razini izvedeni su u Hrvatskom restauratorskom zavodu, uz sudjelovanje talijanskih stručnjaka.³ Projekt

³ Radove na slici *Sveti Benedikt* izvela je Nelka Bakliža, a na slici *Sveti Augustin* Pavao Lerotić. PierPaolo Monfardini izveo je konzerviranje drvenog nositelja, a Stefano Scarpelli bio je konzultant na retušu oštećenja. Radove na ukrasnom okviru izveli su Orest Šuman i Petra Kursar, istraživanja pigmenata Domagoj Mudronja, a rendgenska i infracrvena snimanja te fotodokumentaciju radova Mario Braun.

radova i međunarodne suradnje koordinirala je Višnja Bralić. O svim detaljima toga složena zahvata, čiji su pojedini postupci bili u Hrvatskoj rađeni prvi put, uži tim restauratora izvjestit će uskoro, najprije na simpoziju koji će se održati u Rimu za trajanja izložbe.

Zbog specifičnosti proisteklih iz provedenih restauratorskih postupaka, osobito zahtjevan bio je i transport umjetnina. Svaki detalj u vezi s pakiranjem i transportom bio je pomno osmišljen i pažljivo izveden u poduzeću Kunsttrans Zagreb. Slike su transportirane odvojeno od ukrasnog okvira, u posebno za njih načinjenu sanduku tipa Kunsttrans Q+ koji zadovoljava vrlo visoke profesionalne standarde (zaštita od mehaničkoga stresa te stabilnost vrijednosti temperature i vlage). U sanduku je za svaku sliku bila načinjena posebna pregrada, a u svakoj pregradi posebno prilagođeni kutovi, zbog specifične parketaže na poleđini. Također je i zaštitni okvir za transport ukrasnog okvira načinjen prema dimenzijama okvira. Za pakiranje su korišteni materijali visoke muzejske kvalitete. Umjetnine su prevezene u vozilu u potpunosti prilagođenom za prijevoz umjetnina, opremljenim zračnim ovjesom i termoizolacijskom komorom utovarnoga prostora u kojoj je omogućeno održavanje stalne temperature. Visoko profesionalnim i krajnje pažljivim postupanjem svih uključenih u realizaciju ove posudbe mnogobrojni su rizici - uvijek prisutni u takvim projektima - svedeni na minimum te je naposljetku profesionalni oprez kojim se pratio cijeli taj dugotrajni proces restauriranja i pripreme za transport konačno mogao ustupiti mjesto opuštenom uživanju u izložbi.

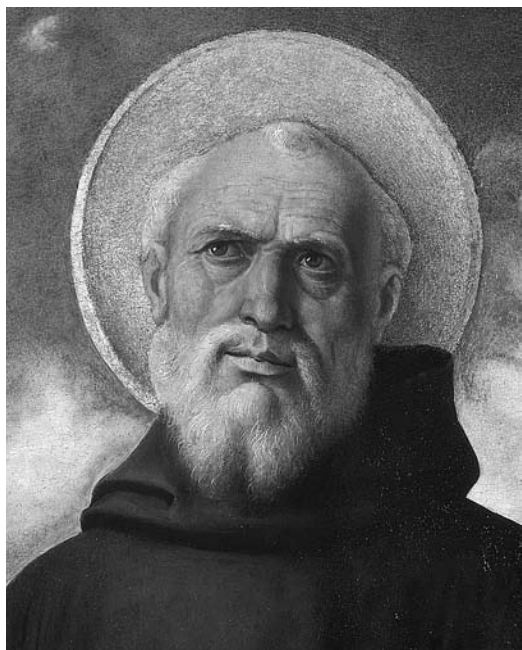
Izložba je po mnogo čemu vrijedna pažnje. To je prva monografska izložba Giovannija Bellinija nakon pedeset godina. Izloženo je oko šezdeset slika neupitne atribucije Giovanniju Belliniju, što čini dvije trećine njegova sačuvanog opusa. U cijelosti je posvećena jednome opusu, bez ijednoga izloška drugih autora koji bi bio uključen na izložbu kao komparativni materijal.

↑ Giovanni Bellini, *Sveti Augustin*, detalj, snimio: Mario Braun, 2008.

Lišen mogućnosti neposrednoga uspoređivanja dostignuća Giovannija Bellinija s onim njegovih suvremenika ili pak neposrednih preteča odnosno sljedbenika, promatrač je u potpunosti usmjeren na otkrivanje suptilnih nijansi Bellinijeva slikarskoga umijeća. Polumrak izložbenoga prostora poništava razaznatljivost realnoga svijeta i ostavlja promatrača samoga u intimističkom ozračju u kojem pažnju doslovce plijene samo i jedino slike, većinom malih dimenzija i privatnoga karaktera. One su pažljivo osvijetljene, bez gotovo ikakvih refleksa prema kutu promatranja. Muzeografska i didaktička pomagala više su nego diskretna: kronologija života i djelovanja prezentirana je prije ulaska u prostor izložbe, a sve dodatne informacije, osim osnovnih natpisa na legendama, dostupne su preko audiovodiča i iscrpnoga kataloga koji su uredili Mauro Lucco i Giovanni Carlo Federico Villa. Katalog osim kataloških jedinica izloženih djela sadrži i čitav njih obuhvatnih monografskih

studija. Osim fascinantne Pale Pesaro i pale iz Vicenze, na izložbi nisu zastupljena važna Bellinijeva djela velikih dimenzija, koje je zbog posve praktičnih razloga bilo nemoguće transportirati i/ili postaviti u izložbenom prostoru. Stoga se nameće pitanje je li pogled na Bellinijev opus kakav nudi izložba a koji je usmjeren k suspregnutim elementima moderniteta sadržanima u njegovim "intimnijim" djelima tek zavodljiva izlika kojom se vješto potiru ograničenja medija (nemogućnost prijenosa djela većih dimenzija)?

Dalekosežniji doprinos izložbe bit će moguće temeljitije sagledati tek s određenim odmakom. U međuvremenu valja još jednom istaknuti njezin neposredan doprinos u našem kontekstu, koji je vrlo važan: izložba je potakla restauriranje Bellinijevih slika iz Strossmayerove galerije, a nakon restauratorskih radova sve su eventualne sumnje u autorstvo posve otklonjene, što je potvrđeno i u katalogu izložbe. ✕

← Giovanni Bellini, *Sveti Benedikt*, detalj, snimio: Mario Braun, 2008.

— Planirano postavljanje izložbe u Veneciji nakon zatvaranja postave u Rimu otkazano je, pa će *Sveti Augustin* i *Sveti Benedikt* biti vraćeni na svoje staro mjesto u Strossmayerovu galeriju starih majstora već sredinom siječnja 2009. godine.

SUMMARY: NOTES ON THE GIOVANNI BELLINI EXHIBITION

The Strossmayer's Old Masters Gallery of the Croatian Academy of Sciences and Arts has lately participated in a series of important exhibition projects as a lender of artworks from its permanent holdings. A new step has been made with the exhibition *Giovanni Bellini* (Rome, Scuderie del Quirinale, 30 September 2008 - 11 January 2009), which included Bellini's paintings

from the Strossmayer's Gallery, *St. Augustine* and *St. Benedict*. The exhibition provided the opportunity for extensive restoration works conducted by the Croatian Conservation Institute, which completely eliminated all possible doubts in Bellini's authorship of the Strossmayer's Gallery paintings.